

Következtetések

Az európai együttműködési előzmények nélkül induló program szerény célokat tűzött ki, mégis sokféle területen sokféle technológiát sikerült a programba bevonni, és a projektekben megmutatkozik a könyvtárosok újító szelleme. Ebben az értelemben a Könyvtári Program elérte rövid távú céljait.

Irodalom

- [1] RAMSDALE, P. (Institute of Public Finance Ltd for the European Commission): Library economics in Europe. An update – 1981–1990. Luxembourg: Commission of the European Communities, 1994. EUR 15903.
- [2] LEEVES, J.-BAKER, J.-KEEFER, A.-LARSEN, G.: Library systems in Europe – a directory and guide. London: TFPL, 1994. EUR 15494.
- [3] Telematics systems in areas of common interest 1991–1994: libraries. Synopses of projects (Release CfP'91, CfP'92 and CfP'93).

Terjeszti: European Commission, DG XIII/E-3 (Library networks and services), JMO, L-2920 Luxembourg.

- [4] Digital imaging concertation meeting, Luxembourg, 7 November 1994.

Terjeszti: European Commission, DG XIII/E-3 (Library networks and services), JMO, L-2920 Luxembourg.

- [5] Library performance indicators and library management models. A study by De Montfort University, Library and Information Statistics Unit (LISU), Loughborough University and Essex County Libraries. 1995. EUR 16483 EN.

A fenti kiadványok mellett további tájékoztatást lehet kapni a Könyvtári Programról és projektjeiről a következő címen: European Commission, DG XIII/E-3 (Library networks and services), JMO, L-2920 Luxembourg, vagy <http://www.echo.lu/programmes/en/LIBRARIES.html>.

ILJON, A.: The European Libraries Programme: an overview. = Program, 29. köt. 4. sz. 1995. p. 361–377.

(Hegyközi Ilona)

Az új információs technológia gyakorlati és társadalmi hatásai

Kevin Billingham és Paul Claesson, az Ericsson Connexion című folyóirat munkatársainak interjúja Umberto Eco professzorral, a bolognai egyetem szemiotikatanárával.

Őn az olasz L'Espresso című hetilapban vitát indított az új információs technológia és ezen belül az Internet társadalmi vonatkozásairól. Mi az, ami felkeltette az érdeklődését e témakör iránt?

Két évvel ezelőtt a bolognai és további öt olasz egyetem új tantárgyat vezetett be, a kommunikációtudományt. Annak idején semmit sem tudtunk még az Internetről és a hipertext fontosságáról. Rájöttünk, hogy új programokat kell indítanunk, többek között a hipertext filozófiájáról, elméletéről. Semmilyen jóslást nem engedhetünk meg magunknak a kommunikáció jövőjével kapcsolatban, hiszen egy ismeretlen japán bármikor olyan új megoldással, chippel állhat elő, ami a jelenlegi helyzetet alapjaiban megváltoztathatja. Új programunk ezért csupán a kommunikációtudomány elméleti kérdéseivel, és nem a gyakorlati megoldásokkal foglalkozik. Nem merülhetünk bele a műszaki megoldások kérdéseibe, mert amíg oktatjuk őket, lényegesen módosulhatnak. Megkísérreljük a kommunikáció elméletét megismertetni, és azt mondjuk hallgatóinknak, hogy végül olyasmit fognak tudni, amit mi magunk még nem is ismerünk, és ők fogják nekünk megmondani, mi is történik.

Ezek szerint úgy véli, hogy a hallgatók többet tudnak a kommunikáció technológiájáról, mint a professzorok?

Igen. 1983 körül, amikor az első szövegszerkesztők megjelentek a piacon, tanszékeim beszerzett néhányat, megtanultam a kezelésüket. Büszke voltam rá. Hamarosan vásároltam egy PC-t, és több kézikönyvet bújtam át, hogy kezelni tudjam. A PC kezelését meg akartam ismertetni húszéves fiammal, aki azonban minden tanulás nélkül sokkal többet tudott a PC-ről, és sokkal ügyesebben kezelte. Megérezte, hogyan működik, és miként kell használnia. Hiába, a fiam már a gombnyomogató generációhoz tartozik.

Hogyan ismerkedett meg az Internettel és az elektronikus publikálással?

Az Internettel kíváncsiságból ismerkedtem meg. Terveink szerint most tudományágam, a szemiotika legújabb eredményeit tesszük közzé rajta mintegy 700–1000 oldalon.

Hogyan ítéli meg az információáradat kulturális hatását?

Először is az információk széles körű hozzáférhetősége demokratizálja a kultúrát. A hagyományos társadalomban a kultúra két részre oszlott: termelőkre és fogyasztókra, azaz írókra és olvasókra. Az Internet megváltoztatja ezt. Ma bárki

megjelentetheti, „szamizdatolhatja” irományait az Interneten. Ez így van jól. Másodszer a rendkívüli mértékben megduzzadt információáradatban van egy küszöb, amely után a túl sok információ már nem információ. Kérdés, hogyan lehet egy óriási áradatot megszüntetni? Hogyan lehet a tömegeből kiválasztani az igazán értékes információt? Ma bárki, aki PC-vel, modemmel és telefonvonalal rendelkezik, nyithat egy home page-et, közzéteheti gondolatait, még ha azok értéktelenek is. Ki tudja az értékest az értéktelentől elválasztani?

Egy újságosbódénál beleolvassva valamelyik újságba, azonnal meg lehet állapítani a lap színvonalát, irányzatát, értékét. Egy könyvesboltban belelappozva a könyvbe, elolvassva a fűszöveget, könnyen meg lehet állapítani, hogy érdekel-e vagy sem. De hogyan tehetem ezt meg az Internet információáradatával? Saját szakmámon belül talán a címek, szerzők, rövid ismertetések alapján kiválaszthatom az engem érdeklőket, de hogyan válasszak a szakmámon kívüli információkból? A megszüretlen, zsúrizetlen információ értéktelen, haszontalan.

Hogyan védekezhetünk ez ellen?

A használók felkészítésével. Ennek alternatívája a cenzúra lenne, de ez elfogadhatatlan. Az Internet érdekessége, vonzereje az anarchia. Ha valamely „Nagy Testvér” megszüntené az Internetet, az már nem lenne Internet.

Mire tanítaná meg az Internet felhasználóit?

A válogatásra. Az információk egy része megvitásra érdemes, más része ismert dolgokat talál, ezért locsogásnak minősíthető, nagyobbik része értéktelen, sőt félrevezető. A felhasználónak kell döntenie és értékítéletet alkotnia.

Nincs ez másképp a szakirodalommal sem. Nagyon sok szakkönyvet, folyóiratot és különnyomatot kapok naponta, hetente, havonta. Megnézem a szerző nevét, a tartalomjegyzéket, a kiadás dátumát, egy kissé beleolvasok, így döntöm el, hogy érdemes-e részletesen foglalkoznom a művel. Egy élet tapasztalata sem elegendő azonban a mindig helyes értékítéléshez. Sokszor tévedek, de mégsem tudok mindent elolvasni.

Ilyen tapasztalatokkal mi a véleménye a jövő generáció oktatásáról?

Fogalmam sincs. Ha tudnám, bestsellert írnék e témakörben.

Ön érdekeset mondott az Internet anarchikus jellegéről, és az információk megszüntetésének szükségességéről. Tud-e a megszüntetésre valamilyen műszaki megoldást?

Műszaki megoldást? Nem hiszem, hogy létezne.

Tehát marad a keresési rutin.

A gyakorlat és a szakmai ismeret. A tudományos ismeretek megszerzésének közismert módja a tartalmi kivonatok elolvasása. Én ezeket nem szeretem, sőt ha egy kiadványba valamely művem kivonatát kéri tőlem, nem küldök. Akit a műveim érdekelnek, olvassák el őket teljességükben, mert sokszor a részletek fontosak a kutató számára.

Vagy vegyük a bibliográfiákat. Valamikor elmentem a könyvtárba, és egy témakörben – mondjuk – találtam tíz könyvet. Ezzel szemben ma az Interneten akár 10 000 címet is találhatok. A 10 000 tételnek még a címét sem tudom elolvasni. Kérhetem az Internetről csak az egyetemi kiadványokat. Sajnos, ez sem vezet célra, mert sok jelentéktelen szerző munkáit is kiadják az egyetemi kiadók, s ugyanakkor kisebb kiadók fontos műveket publikálhatnak. A szakmailag elismert szerzők műveit kérem fölösleges, mert őket ismerem. Nincs olyan kritérium, amely a kiválasztást technikailag segíthetné.

Kritériumok híján mi segíthet az irodalmi áradatban való eligazodásban? Keresésünket a jobban kezelhető, specializált tartalmú kisebb hálózatokra kell korlátoznunk?

Igen, de ez megölné az érdekes anarchiát. Ha a rendszer termékeny anarchiáját meg akarjuk őrizni, vállalni kell a rizikót. Immár 30 000 kötetes magánkönyvtáram van, de továbbra is ömlik hozzám az irodalom. Helyem pedig nincs több. Úgy döntöttem tehát, hogy minden új könyv érkezése után egyet kiselejtezek.

Az Internetnek is az információk selejtezését javasolja?

Igen, mert felhasználói jórészt képtelenek a halmaz éttekintésére, és képtelenek az értékítéletre. Az elkövetkező húsz év feladata a selejtezés kritériumainak meghatározása. Nem tudom, mik lehetnének ezek. Az elavulás és a használat gyakorisága nem minden esetben és minden tárgyban alkalmazható. A *Playboynak* és a *Penthouse*-nak már az új számai is selejtezésre méltók, holott olvasottságuk talán a legnagyobb.

Mi a véleménye a nyomtatott irodalomról?

A könyvek, folyóiratok nem tűnnek el. Néha elektronikus úton válnak ismertté és hozzáférhetővé. Az Interneten ugyan megkaphatom Shakespeare valamennyi művét, de két hét kellene ahhoz, hogy ezeket otthon kinyomtassam. Ehelyett öt dollárért megvehetem a Penguin-kiadást. Ez sokkal egyszerűbb.

Mi a véleménye arról, hogy egyes művek terjesztésére az Internet vagy egyéb elektronikus médium alkalmasabb, mint a nyomtatás?

Minden bizonnyal vannak ilyenek. A Webster-szótár az Interneten is leolvasható, bár egyszerűbb a szótárt a polcra leemelni. Ám ha két PC áll rendelkezésre, kényelmesebb az egyiket a segédkönyvek tárolására használni, s a kívánt fogalomhoz egy gombnyomással hozzáférni munka közben, mint nehéz köteteket leemelni a polcra. Kétféle könyv létezik: tájékoztató és olvasni való. A tájékoztató jellegű enciklopédiákat, szótárakat, kézikönyveket talán helyettesíthetik a könnyebben kezelhető, kisebb helyen elférő CD-ROM-ok, de az olvasni való könyveket sohasem helyettesíthetik az elektronikus kiadványok. A papír még mindig jobban olvasható, mint a képernyő.

Napjainkban számtalan belső feljegyzés, jegyzőkönyv csak elektronikusan rögzül, holott később ezek hiányozhatnak az események történelmi feltárásához.

Ez igaz. A legtöbb megőrzésre érdemes feljegyzés azonban megjelenik nyomtatásban, ha másként nem, számítógépről kinyomtatott papírként.

Őn az egyik művében a társadalom új osztályrendjéről ír, megkülönböztetve a technológiához és az információkhoz hozzáférők és a nem hozzáférők osztályát.

Az én elképzelésem a jövőről hasonló Orwell „1984”-éhez. A társadalom három osztályra tagolódik. Legalul a számítógépeket kezelni nem tudók állnak, a modern proletariátus, amely csak a tévén keresztül jut információkhoz. Középen helyezkedik el a kispolgárság, tagjai már tudják a számítógépeket használni, de nem tudnak programozni. A legfelső csoportba pedig azok tartoznak, akik interaktív viszonyban vannak a számítógéppel.

Hogyan lehet elkerülni a társadalom fentiek szerinti tagozódását?

Új oktatási módszerre van szükségünk, amelylyel a gyermekeket már korán megtaníthatjuk a számítógépek használatára, de nem csupán a Windows '95 által nyújtott passzív használatra,

hanem a DOS, BASIC, PASCAL vagy más gépi nyelv alkalmazására, a számítógép lényegének megértésére, aktív alkalmazására. A BASIC-et mint alapnyelvet kell megtanulniuk, hogy megértsék a gép logikáját. Ma az emberek azt hiszik, nem kell ismerniük a BASIC-et, mert rá tudnak kattintani valamelyik ikonra. Ez pedig tévedés.

Abból indultunk ki, hogy információkhoz akarunk hozzáférni, nem a számítógéphez. Ha a szoftver egyszerűvé teszi a releváns információk fellelését, minek ehhez a számítógép alapjait és a programnyelvet ismerni?

Az információk helyes használatához ismerünk kell az információk keletkezésének, feldolgozásának, tárolásának módját is. A festményeket is csak azok tudják igazán értékelni, akik azt is tudják, hogyan készültek. A műveletek lényegét ismerni kell, különben egy eszköz, a számítógép passzív alkalmazóivá válunk.

Nem elég a számítógép passzív ismerete, alkalmazása? Nem elég, ha valaki, aki mondjuk a nyelvészet iránt érdeklődik, le tudja hívni a nyelvészettel kapcsolatos információkat?

Nem! Számomra nem elég, ha az orvos felír valamilyen gyógyszert. Nekem tudnom kell azt is, hogy a gyógyszer miként és mire hat. Lehet, hogy az állampolgárok többsége beveszi a gyógyszert, mert az orvos felírta. Nekik elég a számítógép passzív ismerete is. De előrehaladni csak az összefüggések lényegének ismeretével lehet. Ezért szeretném a fiatalságot a számítógépek működésével, lényegével és az alapvető programnyelvekkel is megismertetni.

/BILLINGHURST, K.–CLAESSON, P.: Connexion speaks with Professor Umberto Eco about his views, as a scholar and user, on the practical and social implications of the new information technology. = Ericsson Connexion, 1. sz. 1996. márc. p. 39–43./

(Reich György)

Az információs társadalom megvalósítása

Az információs és kommunikációs technológiák konvergenciája, valamint az Európai Uniónak a távközlés liberalizálása érdekében kialakított politikája és a piacgazdaság szabad versenye új információs hálózatok, szolgáltatások és alkalmazások kialakulását teszi lehetővé.

Az Európai Unió úgy véli, hogy műszaki és gazdasági intézkedésekkel gyorsítani kell az információs és kommunikációs technológiák konver-

genciáját, meg kell alkotnia az információs társadalom keretfeltételeit, és jelentős politikai impulzusokkal, tanácsadással és anyagi támogatással kell elősegítenie az információs társadalom kialakulását. El kell oszlatnia a magánbefektetőknek az új információs szolgáltatások gyors rentabilitásával kapcsolatos kételyeit, és katalizálnia kell minden ez irányú kezdeményezést. A fejlett információs infrastruktúra kialakulásának elhúzódása rossz